

MŰSZAKI ÉLET

A MŰSZAKI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Hogyan fokozható a kooperáció tervszerűsége?
 Beruházási takarékosági mozgalom az építőiparban
 A februári napfogyatkozás – A terápiás kutatás problémái
 Kik mennyit kaptak találmányokért és újításokért?

244 A BUDAI VÁR HELYSREÁLLÍTÁSA

Budapest városképében mindig jelentős volt a település természetes tengelyét alkotó ünnepélyes folyam partján emelkedő két hegy. A Gellért-hegy meredek szikláival a természet üde látványát hozza az ember mesterségesen alakított tájába: a városba. A sajnos, túlságosan is mállékony sziklák fenntartása éppen elég feladatot ró műszaki gárdánkra. De most a másik hegyről, a Várhegyről van szó: régi településének megújításával, konzerválásával, avult lakásainak korszerűsítésével nem kevesebb a probléma. A régi környezetben új épületek emelésének elvi vitája az első kísérletek elkészülte után most folyik.

Itt azonban nem erről a műszaki kérdéscsoportról szeretnénk beszélni, hanem a volt királyi palotáról. Épülettömegeinek, kertjeinek 1944–1945. évi sérülései nagyarányú kutatómunkát tettek lehetővé. A városkép épségének visszaállítását is célzó palotahelyreállítás terveit kezdettől — 1948-tól — kísérte az a gondolat, vajon minden nyom nélkül eltűntek-e az utóbbi századok idegen uralma alatt Zsigmond és Mátyás legendás híru palotájának maradványai?

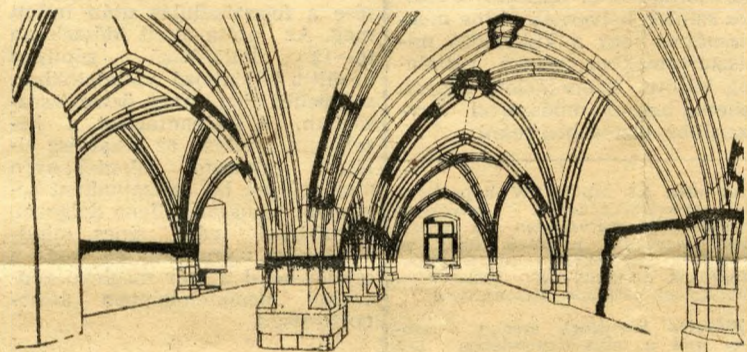
Az európai legnagyobb ásatások között is nagy méretű budai feltárásban sok olyan épületmaradvány látott napvilágot, amelyeket vékonyabb-vastagabb (5–7–13 m) föld- és törmeléktereg takart eddig, és amelyek a palota és az annak védelmére emelt vár különböző építési koraiból származtak. Ezért készült már 1949-ben oly terv, mely a maradványokat értelmes összefüggésben kívánja bemutatni, a falak között vezetett sétautakkal.

Légutóbb a palota múzeumi, képtári, könyvtári célokra való felhasználásának rögzítésével kialakult az építési program, ami megadja a helyreállítás tervezéséhez szükséges szilárd alapokat. A programnak az a része, mely a

palota déli szárnyában a Fővárosi Történeti Múzeumot kívánja elhelyezni, különösen szerencsésnek mondható, mert a múzeum kiállításai a bennük látható várostörténeti anyaggal teljessé teszik azokat a szemléletes részeket, amelyek mint a palota és a vár ere-

hogyan a Clark Ádám térről induló úgynevezett Keleti-felvezető-úton a Savoyai-szoborhoz felsétálva a maradványokat meg lehessen tekinteni.

Ez az út a sűrűn elhelyezett támpillérekkel megtámasztott Középkerti-fal tövében vezet fel, a Nagy

A Zsigmond-kori nagyterem belső képének rekonstrukciós rajza

deti részei maradtak fenn, eredeti helyükön. Ezek ma is eleven tanúi a történelemnek: a társadalom fejlődésének.

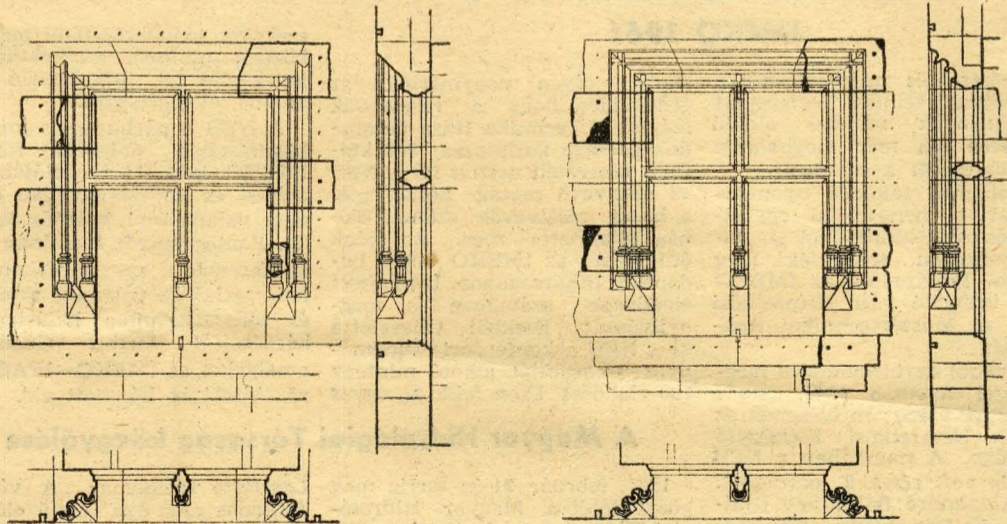
Az eredeti helyükön bemutatott lakóépületek, és védőépítmények, a különböző korból származó tervezett kertrekonstrukciók, a múzeumi gyűjtemények, és mindezeknek központi helyzete egy világváros forgalmában, mégis ugyanakkor tündéri nyugalma, fokozzák egymás értékét, aminek betetőzését jelenti a helyről nyíló panoráma pazarsága.

A tervezés műszaki feladata

is az volt, hogy ezek a kiváló értékek egymás mellett megvalósítva fokozzák az egész együttes értékét, tehát önmagukban készülve is mindig kapcsolatban maradjanak az egész koncepciójával.

A látogató közönséget vezető utakat úgy kellett megtervezni,

Keleti Zártudvar fölött, belétorkollik a Kapuszorosba, és annak védőművében éri el a törököktől Lihegő Kapu Tornyának nevezett kaputornyot, a budai vár egykori Kelenföldi Kapuja helyén, illetőleg mellette. Erre a kaputornyra

A Zsigmond-kori nagyterem gótikus faragott kő ablakkeretének rekonstrukciós rajza
 A rekonstrukciós terv feltünteti a gótikus ablak megtalált eredeti köveit

a máig meglévő középkori maradványokat védő felfalazás és sisak készült a Hallart-féle dokumentáció alapján. A tornyon át a látogató a Déli Nagy Rondellába lép, melyet szintén felfalazott korona és tető véd. Innen teljes fordulat után, egyenletesen emelkedő úton a török puskatorny, és a zsigmondi palotamaradványok érintése mellett éri el a látogató a lovasszoborral jelölt teraszt, a palota középrészét, ahonnan a Mátyás-kúthoz a palota túlsó felére is át lehet menni. Ezen a felvezető úton a 120 cm kihajlást

A déli nagy-rondella kaputornya, a kapuszorosból nézve

mutató támpilléres falat kellett elsősorban megerősíteni, aminek első kísérleteként vasbeton tarisznyaszerkezet épült össze a fal belső oldalán, hogy azt a földnyomástól tehermentesítse. A vízelvezetések kőrakatokkal és betonfolyókákkal történnek. A megbízhatatlannal alapozott, illetve azóta hordásképtelenné fellazult talajra épült pilléreket is újra kellett alapozni, nem egyet gondos felmérés után újra kellett építeni. Egyáltalán a Várhegy altalajának sokféle rétegződése, sőt, némely helyen a felszínhez közel talált — száraz állapotban kitűnő — márgák miatt a falak helyzete mindaddig aggodalomra adott okot, amíg a palota újonnan elkészült óriási felületű tetője az épület környékét koncentrált csapadékvízzel áztatták. Ma, miután az új vízelvezető csatornahálózat már megépült, a helyzet megnyugtató. A falkoronáról elbontott, szalagfűzést utánzó barokk kőmellvéd is már a helyén áll.

A Clark Ádám térről felvezető Keleti út középső szakaszára hosszabb vita után kiskockakő burkolat készült, legyező alakban. A vitára azért került sor, mert félt volt, hogy ez a megoldás az útburkolat túlságos szélessége miatt a zöld terepben merev hatást vált majd ki. Ennek elkerülésére sikerült a kiskockakő burkolatot sokféle árnyalatú kövekből mozaikosan kirakni. A Rondellában pedig a régi Kelenföldi Kapu mélyen ki-

ből juthatnak a régi palotapincék tereibe, amelyek helyenként 7,5 m magasak, egy helyen pedig ez a pincetér közel 70 méter hosszú, végig egvetlen monumentális dongával fedett. Itt, a régi falak között változatosan alakított padlók: kavicsburkolat, a járóhelyeken keménymésző burkolat, és vörösmárványtörmelékburkolatok (csiszolt és fényezett megdolgozással) fogadják a nézőket. A köztük levő, történelmileg jelentéktelen és többször átépített helyiségek simított fehér gipszvakolással válnak el a régi színes szennyeződésű falaktól és boltozatoktól. A pinceterek enyhe megvilágításából csak itt-ott terveztek néhány külön megvilágított darab kiemelését, rájuk irányított, diaphragmázott fényel. A helyiségeket újrendszerű sugárzó fűtés temperálja.

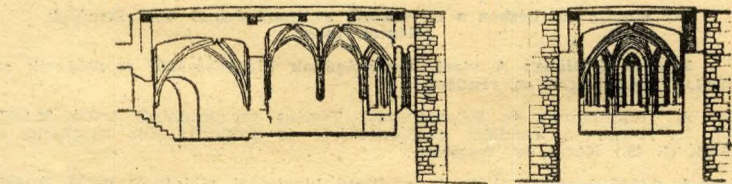
E mélyszinten fekvő térsorozatból vezet kijárási a Zsigmond-féle hat keresztboltozattal fedett nagyterembe, és a középkori palotakapolnába. Mindkettőnek eredeti padlószintjei, szerkezetei a maradványokból biztonságosan megállapíthatók, és az alsó helyiségeket a talált faragott kőbordák, mérművek darabjaiból, zárókövekből, ablakok keret- és osztóköveiből, a padlómaradványokból visszaállítjuk úgy, ahogyan az az esztergomi románkori maradványoknál is történt. A maradványok eredeti darabjainak bemutatása különleges műszaki eljárást,

felső vasbeton védőtetőt, és ezt tartó rejtett vasbetonvázat kíván, ami a mállott részek mellett az együttes szerkezet kellő állékony-ságát biztosítja.

Az új helyiségek

mindenhol egyszerű, de gondos kivitelben készülnek, majd nemes anyagú padlókkal, üveglap-ajtókkal, bronzpántokkal és kilincsekkel, ugyanilyen világítótest és fűtőtest foglalatokkal, illetve er-

(Folytatás a 11. oldalon)

A kápolna alaprajza és metszetrajza

A budai vár helyreállítása

atás az 1. oldalról)
elyhez mért egyéni és
aképzés mellett.

Az eredeti faragványos kő-
szekből annyit állítottunk össze,
amennyit a dokumentálás megenged.
A többi famaradvány konzerváló
védelmet kap, a rommaradványok
megőrzésére kikísérletezett eljárás-
sal, melynek lényege a falazathoz
hasonló szilárdságú, és összetételében
vízzáró habarcs, a felső részek
vízelvezető, lejtős kiképzése,
lehetőleg széles, nagy méretű
és fagyálló kőlapokkal, kevés
és szorított hézaggal.

A néhány visszaállított rész
tehát a középkori kápolna alsó ká-
pólnájára (nép-kápolna) és a nagy-
terem óriásdongájára — feltehetően
Mátyás chriptomortiusára —
hűsölőjére —, valamint kőbordás
hatmezős termére szorítózik. Esetleg
bemutatható lesz egy szépen,
gazdagon faragott nyolcszögletű
palotaerkély összerakható
része is.

A többi helyeken

falkonzerválások

készülnek az utólagos hozzátétek
eltávolításával. A Keleti-felvezető
út alatt, egy eredeti aknájában
visszaállított csigalépcsőn lehet
majd lejutni a kazamatákba és a
Dunáról egykor táplált vízvezeték-
ket védő folyosóba, mely a Vízi-
rondellából vezetett fel a várba.
A kazamatákból a Vízi-rondella
helyére épített Ybl-féle kertépít-
mény egyik pilonja mögött új lépc-
sőtorny vezet az Ybl-féle Duna-
parti bazársor mögött most előke-
rült középkori ülőfülkés falakhoz,
amelyek a két, Dunára lefutó vas-
tag várfaltól határolt Nagy Keleti

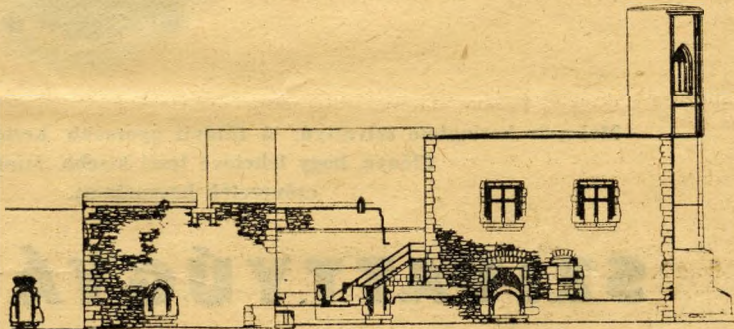
Zárt udvart a Duna felől határol-
ták. E fal előtt horgonyzott egy-
kor a dunai királyi flotta — az
akkor még szabályozatlan, széle-
sebb mederben hőmpölygő Dunán,
közvetlenül a középkori falak lá-
bánál.

A Nagy-udvar belsejében, az
egykor itt állott istállók, só-, ga-
bonaraktárak, jégvermek, öntőház
helyén épület nem lesz, hanem a
múzeum zárt olvasóparkja. Innen
ki is lehet majd menni az Öntő-
ház utcába, vagy visszamenni a
várba, a déli vastag lefutó fal ko-
ronáján most készülő lépcsőn,
melyből a múzeumlátogatók ismét
úgy keresztezik a Keleti felvezető
utat, hogy az azon közlekedőkkel
nem érintkeznek. A vastag falban
az út felett érnek vissza a várud-
varokba. Három ilyen udvar van,
a keleti a Duna felé, a déli a Gel-
lért-hegy és a nyugati a Naphegy
felé. Mindharom udvart a közép-
kori kertábrázolásokban és leírá-
sokban rögzített kertés rekonst-

rukcióival kívánjuk kiegészíteni,
az eredeti várfalak, palotamarad-
ványok között Mátyás és felesége
reneszánsz kútjával, és reméljük,
hogy e napsütött és szélről védett
tercskében a délszaki növények
is díszlenni fognak. Ugy gondoljuk,
hogy a középkori kőfalak komor-
ságát a növényzet derűje fel fogja
oldani.

A lovasszobor körüli legfelső
teraszon, a barokk palota lábaza-
taként szabályos renszterű barokk
virágszőnyeg készül, míg lent, a
várfalakon kívül, a rondella kö-
rül, és innen a Duna-partig, illetve
a Tabán völgyéig terjedő nagy
területen szabad tájparkot kép-
zeltünk el, pázsitokkal, facsopor-
tokkal és sétautakkal. Ide vezetne
az Ybl tervezte Duna-parti orszá-
lános bejárat és azon keresztül a
közönség végre beléphet a főváros
egyik legnagyobb nyilvános park-
jába.

GERŐ LÁSZLÓ

A feltárt, gotikus palotakápolna rekonstrukciós rajza